

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

7. An Summus Pontifex possit prohibere sub censuris Principibus Christianis, ne bellando supradicta foedera cum Turcis, vel Hæreticis contrahant? Idem est, si bono spirituali Ecclesæ expediat ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76442](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76442)

detrimento præfenti, certo, & communi Religionis Catholicæ: cuius bonum est adeo superius, ut debeat etiam cum iactura nostræ vitæ procurari.

4. Nec est iusta causa excusationis, si quis iudicet id expedire ad suum statum augendum, aut conservandum; eò quod ea ratione minuat Amuli sui potentiam; nisi prius probet suum statum pluris esse Religione Christiana; ac salute, tot milium animarum, atque adeo Christi sanguine, quo illæ emptæ sunt. Quod optimè observavit individualiter Coninch. *disp. 31. de bello dub. 7. n. 102.* Hurtadus de Mendoza *vol. 2. disp. 169. section. 9. §. 78.* Caspensis in *curfu Theologico tom. 2. tractat. 17. disputat. 7. sect. 1. num. 13.* ergo, &c.

RESOL. VII.

An Summus Pontifex possit sub censuris prohibere Principibus, ne bellando supradicta fœdera cum Turcis, vel Hæreticis contrahant?

Idem est si bono spirituali Ecclesia expediat, Principes desistere ab aliquo bello. Ex part. 10. tract. 2. addit. Refol. 7.

§. 1. **V**erum, si pro coronide huius disceptationis aliquis curiosus inquirat, an possit Pontifex Principibus prohibere, ne bella gerant, de quibus supradictum est illicita esse; & illi teneantur obedire Respondeo cum *Dualio in 2. 2. tract. de Charitate quest. 16. art. 2.* & alijs: quod licet absolute in materia bellorum dicendum sit Principes Christianos nõ posse ex iustitia ad Tribunal Pontificis vocari, cum in eos Pontifex potestatem temporalem non habeat sed tantum spirituale: & posse quidem inuitare, & monere ipsos Principes ad pacem; & aliquando se benignè tamquam Arbitrum, seu potius amicabilem Compositorem, ut aiunt, offerre, aut se interponere, non autem ut Iudicem se in ipsos constituere; adeo ut si se ipsum, iudicem constitueret, non teneretur Princeps à bello, quod iam est aggressus, aut quod paratus est aggredi, abstinere: Tamen hoc non obstante, firmandum est, si bellum, de quo loquimur, vergeret in damnum Catholicæ Religionis, posse Pontificem inhibere Principibus, ne amplius illud gerant. Et ita nouissimè firmat Columbus de Hierarchia Angelica, & humana. *Bossius in moral. lib. tom. 1. part. 1. §. 30. n. 1068.* & idem docet *Dicastillus de Iustitia lib. 2. tract. 1. disp. 10. dub. 16. §. 4. num. 329.* ubi sic ait: [Non licet Bellum, imò erit contra charitatem debitam bono communi, si quis putet minuendam esse Religionem Christianam, & inde euasuros, superiores, & potentiores Ecclesiæ hostes; timeaturque nostra inuasuros, & occupaturos, in his enim casibus debet Princeps Christianus læsus cedere suis commodis, ne Religio ita grauius patiatur ad idque præstandum compellere potest Pontifex etiam sublata iuris bellandi facultate.] Ità ille. *Vi de etiam Anguianum de legibus lib. 2. cap. 17. n. 79.* & me citato *Bordonum in Consil. Regul. tom. 2. ref. 66. num. 34.* Sotum in *4. disp. 25. quest. 2. art. 1. concl. 4.* Et ideo *Ioannes VVigers in 2. 2. D. Thome qua. 40. art. 1. dub. 1. num. 22.* optimè sic ait: Dicendum Principes Christianos absolute non teneri saltem ex iustitia ad Pontificis Iudicium causas suas referre, quamdiu ipse non interposuerit auctoritatem suam, exigente hoc spirituali bono fidelium, & Ecclesiæ: non enim directè in temporalibus, vel in temporalium administratione, aut gubernatione subduntur Pontifici; sed tantum indirectè, quatenus id necessarium est ad spirituale bonum Ecclesiæ, & ad fidei, ac Religionis

Sup. hoc in
Ref. not. seq.

conservationem. Quod si in vim indirectæ huius potestatis Pontifex ex iusta consideratione malorum quæ in spiritualibus impendent Ecclesiæ, & fidelibus, interponat se, & causam ad se reuocet, inhibendo, bellum; tenebuntur Partes audire, & obedire; alioquin non tantum peccabunt, sed etiam iniuste bellabunt aggressores; qui noluerint acquiescere, atque adeo ad reparationem damnorum, quæ ex bello sequutura sunt, obligabuntur. Hæc *Wigers;* cui adde *Castrum Palaum, Suarez, Valentiam, Coninch, Hurtadum, & Lorcam,* quos ego citavi in *part. 6. tract. 4. refol. 2.* asserentes, quod si bono spirituali Ecclesiæ expediat Principes desistere ab aliquo bello, posse Papam præcipere, & illos per excommunicationem terretre, ut à bellando desistant, licet ad evitanda maiora mala necesse sit, ut Pontifices in hoc aliquando prudenter dissimulent, ut obseruat *Bossius in mor. tom. 1. p. 1. tract. 1. §. 30. num. 1044.* *Freytas de Imperio Asiatico, cap. 7. num. 5.* *Cunus de Indis Relett. §. num. 3. prop. 3.* *Villalobos in Summa tom. 2. tract. 5. diff. 4. num. 7.* & *Molina de Iustitia tom. 1. tract. 2. disp. 102.* Itaque, ut receptui canam ex omnibus superius dictis in hac disceptatione, concludendum est. Primo, quod licet secundum se non sit illicitum Principibus Christianis inire fœdera cum infidelibus, & hæreticis, vocando illos in bello iusto etiam contra Christianos, tamen praxim hæc sententiæ vix deducti potest propter scandala euentura, experientia teste. Secundo, grauius peccare Principes, qui sine affectu ad hæresim, sed propter alios fines politicos, & humanos præstant auxilium Republicæ, vel Principibus hæreticis, iis circumstantiis, quibus ea de causa necesse est Hæresim maiores vires accipere cum grauisimo Catholicæ Religionis detrimento.

2. Verum in fine huius Tractatus, pro reuerentiæ & affectu quem debeo erga Catholicos Reges meos, in eorum defensionem non grauior apponere id quod posset aliquis dicere, Inuictissimum scilicet *Carolus V.* fuisse vsu in suo exercitu Germanis hæreticis, & fœdus contraxisse cum *Henrico VI III.* Anglorum Rege hæretico, & Ecclesiæ hoste insensibilissimo. Deinde nostris temporibus visum est *Chalotici* exercitibus *Philippi III.* & *IV.* ac *Ferdinandi II.* Imperatoris adiunctas fuisse hæreticorum copias. Respondeo enim breuiter, *Carolus V.* *Philippum III.* & *IV.* cum *Ferdinando II.* licet exercitibus suis hæreticos coniunxisset, quia non est reprehendendus Princeps Christianus, qui sibi subditis infidelibus, aut hæreticis in bello vitur. Quandoquidem, & illi ratione subiectionis tenentur pro Republica tuenda pugnare, & Princeps iure Dominij eorum operam valet expetere: alioquin multi hodie piissimi Principes, quia ditionem hæresibus in quinatissimam habent, reprehendendi essent, quod in exercitibus suis hæreticos tolerarent, cum tamen nequeant aliter pugnare. Et ità ex his rationibus optimè asserit *Dominicus Pueronius in Comment. ad Bullam. Cæna. cap. 7. §. ad Saracenos, Turcas, &c. num. 17. fol. mibi 393.* non esse reprehendendum *Carol. V.* & alios ubi supra: quod hæreticis Germanis sæpius in bello vli fuerint. De fœdere autem inito à *Carolo V.* cum *Henrico VIII.* libet mihi apponere hic verba *Patris Hurtadi de Mendoza sic asserentis, vol. 1. de fide disp. 76. sect. 4. §. 159.* Ad exemplum *Caroli V.* Regis Hispaniæ, qui *Cæsarianas Aquilas* adiunxit *Anglico Leonis,* inito fœdere cum *Henrico Octauo hæretico,* tunc publicè denunciato, respondeo, id effectum Numine providente, ut qui *Turcico gladio* ceciderat baptizatos, hæretico puniretur flagito. Nec Hispanus opera

opem tulit Anglo, sed cum ipse bellum iustum gereret cum Francisc. foederato cum Turca; Carolus in auxilium vocavit hæreticum, quia tunc nihil curabat de hæresi prædicanda in Gallia, sed de fruendis voluptatibus in Anglia. Ita Hurrad. Adde etiam supradictis, quod Imperatores, & Reges Austriaci semper vsi sūt auxilio hæreticorum, sed non in magno numero, & ea lege, ne quid in Catholicorum Religionem molerentur: & poterant supplicio compesci. Vnde hæc, ratione Julius Secundus, cum Bononiæ anno 1671. obideretur ab exercitu Gallorum & Ferrariensium excepit paucas cohortes Turci equitatus, missas à Venetis, quia ope, & exercitu Ferdinandi Regis Catholici, & aliorum poterant cohiberi.

3. Nota quod post hæc scripta peruenierunt ad manus meas Disputationes Theologicae in 2. 2. D. Thomæ sentent. 5. Cursus Theologici Patris Roderici Atriagi, qui à nobis superius dicta breuiter confirmat: sic itaque assertit. *disp. 43. sect. 2. num. 44.* Tertia circumstantia est, vt Princeps fidelis non iuret infidelem, v.g. Turcam, hæreticosve pugnantes contra fideles: etiam si illi infideles, & hæretici habeant politice iustū bellum contra Catholicos Ratio huius est manifestata: nam eo casu non agitur causa adiuvandi nisi valde remota aliunde autem per illud subsidium cooperatur Princeps Catholicus ad euerzionem fidei, ad Templorum, Virginum, Monialium profanationem, ad innumera mala aliaque scelera patranda, qualia Turca, & hæretici in Christianos exercent. O vtinam nostris oculis, auribusque tam multa eiusmodi exempla huius temporibus non occurrerent! Qui autem ex Principibus sic iuuantibus hæreticos, aut ex Consiliariis id suggerentibus præsumet se coram æquissimo, & rigidissimo Dei Iudicio sufficientem exculationem exhibiturum, si dicat, feci id, ne ille Princeps Catholicus esset me gloriosior, aut ne forte vnam miseram aliquando Ciuitatulam mihi eripere posset, aut vi Cotonom Imperij mihi alioquin non debitam (esto debitam) meo capiti imponerem. Hucusque Atriaga.

4. Et non deseram etiam hic apponere verba Eminentiſſ. Cardinalis Lugo, qui nostram sententiam superius firmatam, more suo, doctè, & solidè defendit *Tract. de fide disp. 25. sect. 1. num. 12. cum seq.* vbi sic, ait. Ego nunquam credere potui, nomine fautoris hæretici ab Ecclesia in his decretis intelligi solum eum, qui fauet hæretico quia hæreticus est: hoc enim esset confundere hæreticos, & fautores hæreticorum. Quis enim nisi sit hæreticus, fauet hæretico, quia hæreticus est: Aut quomodo potest esse motuum fauendi hæresi quando hæresis ipsa non placet, sed reprobat? Quod etiam docent expressè Toletus Vgolinus, Sayrus, & Farinacius cum aliis apud Suarez dicta *sect. 1. num. 8.* Et videtur colligi satis clarè ex verbis Martini V. in Bulla contra errores Wicleffi, & Ioannis Hus, & habetur post vltimam sess. Concilij Constantiensis, vbi postquam de credentibus eos. errores dixit, subiungit de fautoribus eorum, his verbis: Receptatores quoque fautores, & defensores huiusmodi pestiferarum personarum, quæ erroribus ipsis crediderint, nec fauore, aut contemplatione errorum ipsorum, sed forte carnalis amoris causa, vel occasione alias huiusmodi personas receptauerint, præter penas ab vtroque iure talibus inflictas per Iudices competentes, tanta severitate penarum, in tam enormi scelere vltionem accipiant, quod cedat cæteris in exemplum. Vbi non solum penas auget, sed supponit vtroque iure penas impositas iam esse huiusmodi receptatoribus, & fautoribus, licet non errorum contemplatione, sed carnalis amoris causa, vel alia occasione id faciant.

Communis etiam loquendi, & sentiendi modus id suadet, quia quando leges prohibent sub graui pena Bannitorum, vel Assassinatorum receptionem, non loquuntur certè de iis solis, qui eos idèd recipiunt, quia banniti, vel scelerati sunt, & quia eis scelera placent, sed de iis qui scelera recipiendo fouent, quacumque alia intentione id faciant: idem ergo est sensus huius prohibitionis, ne faueat hæresi, quacumque intentione id fiat. Ratio verò a posteriori esse potest, quia lex ad casus, qui communiter contingunt, ordinatur, non ad casum metaphysicum, & rarissimè contingentem. Quod autem Catholicus hæretico faueat, quia hæreticus est, vix vnquam contingere potest, nec aduocatus Catholicus defendet hæreticum, quia hæreticus est, sed propter lucrum, quod ex patrocinio sperat, & sic de aliis. Contra hæreticos verò, qui hæreticis fauent quia hæretici sunt, parum necessaria erat ea lex, & extensio censura ad fautores hæreticorum, cum iam excommunicatione, & aliis pœnis tenerentur ob hæresim propriam. Extensa ergo est hæc censura ad fautores, etiam si non sint hæretici: ad fautores, inquam, quales communiter esse solent, qui fauent hæreticis, vt hæreticis, non tamen quia hæretici sunt. Confirmarique potest, quia eodem tenore, & eadem clausula excommunicantur in eadem Bulla Cœnæ fautores hæreticorum, & eorum libros legentes, qui de religione tractant, vel hæresim contineant. Certum autem est, ad incurrendam hanc censuram, non requiri, quod Catholicus legat librum hæretici, quia Auctor est hæreticus, rarissimè enim id contingit; sed sufficit si curiositatis causa, vel ob eruditionem, vel ex alia causa librum legat, ergo in eodem sensu intelligi debet fauor hæreticorum prohibitus. A priori verò ratio esse potest ex dictis, quia ille qui fauet hæretico, ita vt id redundet in hæresis ipsius fauorem, verè fauet hæretico, vt hæretico, cum fauor reduplicetur supra ipsam hæresim, cui fauetur, & quæ ex illo fauore robur ac vitam accipit: ergo in sensu formalissimo est fauor hæreticorum: Sicut illa est formalissima causa calidi, quæ producit in subiecto calorem, & ille est auctor & causa Sanctorum, qui causat in illis sanctitatem, & iustitiam: ille ergo est propriissimè fautor hæreticorum, qui fauet hæresi, à qua dicuntur hæretici. Hæc omnia *Card. de Lugo, qui postea n. 17.* ponit hanc regulam vniuersalem, quod quando ex fauore hæreticis dato resultat graue damnum religioni, & fidei, quatenus hæresis, & hæretici potentiores redduntur vt Ecclesiæ resistant, & alios peruertant, etiam si illud hæresis incrementum non intendatur, sed permittatur, non excusatur à peccato mortali, atque adeo nec à censura. Vnde ex his omnibus vide, Amice Lector, nostra sententia quam sit validissimis rationibus firmata, ac Doctorum Virorum auctoritate fulcita.

APPENDIX
AD SUPERIOREM
TRACTATUM.

In qua agitur de quibusdam fœderibus civilibus cum Turcis, vel Hæreticis.

RESOL. VIII.
An dicta in Superiori Tractatu obſtent, ne possint licitè Principes inire fœdera, vt vocant, civilia cum Turcis